

การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ รายวิชา พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Integrating Local Wisdom and Creation of Learning Innovations on
Buddhism Subject at the Junior High school level in the Opportunity
Expansion Schools

พีรภักดิ์ เครือลุนทีระยุทธ¹ อีระพงษ์ มีไธสง² และฉลอง พันธุ์จันทร์³

Phirakit Kruaalunteerayut, Theerapong Meethaisong and Chalong Phanchan

Received: January 20, 2024

Revised: March 07, 2024

Accepted: March 19, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบูรณาการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2) สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 5 คน ได้มาจากการการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดยใช้สถิติร้อยละในการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สิม คะลำ ผ่าผะเหวด ขันหมากเบ็งและการแปรรูปปลา สามารถนำเอาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการแบบสหวิทยาการกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับห้องเรียน 2) นวัตกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการ SAAOL ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 สำรวจระบบนิเวศวิทยาการเรียนรู้ ขั้นที่ 2

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Mahasarakham University

รวบรวมผลการสำรวจระบบนิเวศวิทยาการเรียนรู้ ชั้นที่ 3 วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระบบนิเวศวิทยาการเรียนรู้ ชั้นที่ 4 สร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้หลากหลายมิติ และชั้นที่ 5 เชื่อมโยงผลลัพธ์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สู่วิถีชีวิต ทำให้เกิดความพึงพอใจของครูต่อผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่มีคุณค่าและความหมายต่อผู้เรียน ระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: นวัตกรรม, บูรณาการ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the learning integration on Buddhism subject with local wisdom; and 2) to create the learning innovation on Buddhism subject integrated with local wisdom in the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 3. The target group used in the research was 5 teachers teaching Buddhism subject at the junior high school level in the *opportunity expansion schools*, selected by purposive sampling. The instruments used were surveys, interview forms, and questionnaires. Percentage statistics was used for data analysis. The research results were presented in a descriptive and analytical manner. The research results found that 1) the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 3 had local wisdom, namely Sim, Kalam, Pha Pha Wet, Khan Mak Beng and fish processing. It can integrate knowledge from local wisdom in a multidisciplinary manner with the curriculum of social studies, religion and culture at the classroom level; 2) learning innovation on Buddhism integrated with local wisdom through the SAAOL process, consisting of step 1: surveying the learning ecology system, step 2: collecting the results of the learning ecology survey, step 3: analyzing the connections of the learning ecology system, step 4: creating multidimensional learning management innovations, and step 5: linking the results of innovative learning management to the way of life, resulting in the highest level of satisfaction of teachers towards the results of innovative learning management that were valuable and meaningful to students.

Keywords: Innovation, Integration, Local Wisdom, Buddhism

บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในระยะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนมากขึ้นซึ่งเป็นผลจากความคาดหวังต่อคุณภาพการศึกษาและผลลัพธ์การศึกษาที่ผ่านมาไม่สามารถขับเคลื่อนประเทศให้มีความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพในการแข่งขันกับประชาคมโลก การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูผู้สอนภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งบรรลุมาตรฐานและตัวชี้วัดตามเป้าหมายของหลักสูตรการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และการสร้างสรรค์หลักสูตรในระดับห้องเรียนเป็นเงื่อนไขสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้และส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเชื่อมโยงไปยังการนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต การจัดการเรียนรู้สาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สถานศึกษานำหลักสูตรจากหน่วยงานต้นสังกัดส่วนกลางมาใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยไม่สอดคล้องกับต้นทุนทางสังคม ทรัพยากรและภูมิปัญญาตามบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา มีข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ การกำหนดบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและศาสนาหรือการใช้พื้นที่ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน ประกอบกับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาปฏิบัติการเรียนรู้โดยไม่ตรงตามสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งถ่ายทอดเฉพาะความรู้ ความจำ ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการวิเคราะห์และจัดทำหลักสูตรระดับชั้นเรียนส่งผลกระทบต่อรูปแบบ สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ และพระสงฆ์ที่สอนศีลธรรมในโรงเรียนก็ขาดทักษะและประสบการณ์ ไม่สามารถบูรณาการทรัพยากรในท้องถิ่นเข้ากับการเรียนรู้ได้ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความสนใจ ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญ

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่ยึดเอาหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก ทำให้ขาดความเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่นซึ่งจะเกิดประโยชน์ในการนำเข้าสู่การจัดการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากพื้นที่จริง ผ่านกระบวนการที่ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นมีประสบการณ์ตรงและสัมพันธ์กับทรัพยากรท้องถิ่นอยู่แล้ว สามารถจะเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่การเรียนรู้ได้ผ่านการปฏิบัติการจริงในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดได้เอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่จริง

โดยใช้กิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้รวมถึงได้รับการปลูกฝังให้รู้และเห็นคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในบริบทท้องถิ่นสถานศึกษาเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องให้ความสำคัญในการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างเป็นรูปธรรม (ดารี บุญชู, 2548) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอตาลสุม อำเภอโขงเจียมและอำเภอสรินทร มีจุดเด่นด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย แต่ยังไม่สามารถนำเอาภูมิปัญญาเหล่านั้นมาใช้จัดการศึกษาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์กับนักเรียนและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลและหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขต 3 ในอำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอตาลสุม อำเภอโขงเจียม และอำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อสร้างนวัตกรรมและกระบวนการเรียนรู้สำหรับนักเรียนและครูผู้สอน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบูรณาการสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน โดยสำรวจความหลากหลายผ่านการตีความ ความหมายและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำเพื่อคัดเลือกเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอโขงเจียม อำเภอสรินทรและอำเภอตาลสุมที่เหมาะสมมาใช้ในการออกแบบนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพและความพึงพอใจของครูผู้สอน การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน คือ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เช่น แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ เอกสารและงานวิจัยที่

เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนากรอบการวิจัยให้ชัดเจน จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาในพื้นที่ผ่านเครื่องมือที่พัฒนามาจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ 5 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา คือ 1) แบบสำรวจ 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) แบบสอบถาม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับระดับความพึงพอใจ และคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าความตรง ตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป หลังจากนั้น นำแบบสอบถามที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน 30 คน ในโรงเรียนขยายโอกาสที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อทดสอบหาค่าความพึงพอใจของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาที่เป็นกลุ่มผู้ซึ่งประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โรงเรียนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 5 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 5 โรงเรียน นักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 447 คน รวมกลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 452 คน ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาตรวจสอบให้คะแนนและหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 นำไปแก้ไขปรับปรุงและจัดทำฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล สรุปข้อมูลแต่ละประเภทและนำมาสร้างนวัตกรรมการบูรณาการการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของครูผู้สอนจากทดลอง นำมาสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทการจัดการเรียนรู้ นำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. การบูรณาการสาระการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 รับผิดชอบโรงเรียน ในพื้นที่ ประกอบด้วย อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอสิรินธร อำเภอโขงเจียมและอำเภอตาลสุม มีภูมิปัญญาที่สามารถนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนได้ คือ 1) สิม วัดศรีคุณเมือง เป็นสิมบก ลักษณะเป็นสิมทึบก่ออิฐถือปูนในปัจจุบันไม่ได้ใช้ประกอบศาสนพิธีหรือใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ จึงไม่ได้รับการดูแล มี

สภาพทรุดโทรม โครงสร้างภายนอกของสิมมีส่วนประกอบหลักของสิม เช่น ช่อฟ้า โหง่ว ต้นทวย เป็นต้น ภายในสิมมีพระพุทธรูปองค์ประธานไม่ปรากฏชูปแต่มี สามารถนำมาสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมและการปฏิบัติตนตามพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โรงเรียนสามารถนำไปออกแบบและจัดการศึกษาตามบริบทโดยมีเป้าหมายหลัก คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของความรู้และนวัตกรรม 2) คะลำ เป็นข้อห้ามข้อตกลงของชุมชน เพื่อกำหนดให้คนในชุมชนปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามจริยธรรมอันดี คะลำ สอดแทรกคตินิยม คุณธรรมที่นำไปสู่การคิดใคร่ครวญและไตร่ตรองเพื่อการดำรงชีวิตอันดีทั้งต่อตนเองและชุมชน 3) ผ้าผะเหวดเป็นภูมิปัญญา เป็นผืนผ้าที่ถูกลักทอขึ้นเพื่อถวายวัด โดยมีการวาดรูปเกี่ยวกับชาดก คือ เวสสันดรชาดก ที่สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับอุดมคติและคำสอนของศาสนาพุทธที่กล่าวถึงการเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง จนสามารถทำลายอัตตาได้ มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และเป็นนวัตกรรม 4) ชันหมากเบ็งเป็นงานหัตถกรรมที่ใช้วัสดุที่หาง่ายและมีมากในท้องถิ่น คือ ใบตองกล้วยมาประดิษฐ์เป็นชิ้น ๆ มีความเชื่อว่า ชันหมากเบ็ง เป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุที่เป็นที่อยู่ของพระศิวะ การทำชันหมากเบ็ง จึงเป็นการจำลองเขาพระสุเมรุที่พระศิวะอาศัยอยู่ เมื่อนำเอาชันหมากเบ็งมาทำพิธีสู่ขวัญเชื่อว่าจะทำให้ผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญมีความมั่นคงและสวัสดิภาพของชีวิต นอกจากนี้ ชันหมากเบ็งยังซ่อนสัญลักษณ์ที่มีองค์ประกอบทั้งเรื่องความสูงเป็นชิ้น ๆ และมีสิ่งของที่อยู่ในชันหมากเบ็ง คือ อาหารคาว อาหารหวาน ผ้าย เหล้า ไห ไก่ตัว เทียน 5) การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาที่ได้จากการทำประมงพื้นบ้านในแหล่งน้ำเขื่อนสิรินธรและแหล่งน้ำสาขาที่เกิดจากการสร้างเขื่อนสิรินธรมีความเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ส่งผลให้เกิดอาชีพการแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากการปลาในรูปแบบร้านค้ารายย่อยตลอดเส้นทางท่องเที่ยวอำเภอสิรินธรและการจำหน่ายแบบออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ อาชีพประมงพื้นบ้านเพื่อการจำหน่ายปลาสดและปลาเพื่อการนำไปแปรรูป อาชีพประกอบและจำหน่ายอาหารที่ใช้ปลาที่ได้จากเขื่อนสิรินธรมีประโยชน์เชิงการท่องเที่ยว เป็นต้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาจึงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. สาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกันและนำมาสร้างเป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกระบวนการ SAAOL ซึ่งได้จากการวิจัยและสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองและ

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม กล่าวคือ ชั้น Self-Examination ครูผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสังเกตเพื่อการตั้งข้อสงสัยและตั้งคำถามที่สนใจจากบริบทวิถีชีวิต ผู้เรียนสังเกตบริบทวิถีชีวิตเพื่อ การตั้งข้อสงสัยและตั้งคำถามที่สนใจจากบริบทวิถีชีวิต ชั้น Assemble ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียน วางแผนและอำนวยความสะดวกในการค้นหาและลงมือหาคำตอบของข้อสงสัยหรือคำถามที่สนใจ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนวางแผนการค้นหาและลงมือหาคำตอบของข้อสงสัยหรือ คำถามที่สนใจจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ชั้น Analyze Surrounding ครูกระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียนรู้จากการค้นหาคำตอบเชื่อมโยงและใคร่ครวญบน พื้นฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียนรู้ จากการค้นหาคำตอบเชื่อมโยงและใคร่ครวญบนพื้นฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญา ท้องถิ่น ชั้น Open Mind and Experience ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแบ่งปันประสบการณ์และร่วม แสดงผลการวิเคราะห์ที่สะท้อนข้อสงสัยหรือคำถามที่สนใจจากบริบทสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และร่วมแสดงผลการวิเคราะห์ที่สะท้อนข้อสงสัยหรือคำถามที่สนใจจากบริบท สิ่งแวดล้อม และชั้น Life for All ครูอำนวยความสะดวกการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำผลลัพธ์การเรียนรู้ เชื่อมโยงสู่การประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา พัฒนา และสร้างสรรค์กับบริบทของวิถีชีวิตอย่าง หลากหลายและมีคุณค่า ผู้เรียนนำผลลัพธ์การเรียนรู้เชื่อมโยงสู่การประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา พัฒนา และสร้างสรรค์กับบริบทของวิถีชีวิตอย่างหลากหลายและมีคุณค่า

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ที่สามารถ นำมาใช้ในการจัดการศึกษาตอบสนองต่อความหมายหลาย ศักยภาพมุ่งประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน เพื่อเชื่อมโยงความรู้สู่การสร้างสรรค้วัตกรรมในฐานะวัดกรเพื่อบรรลุเป้าหมายของการจัด การศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอพิบูลมังสาหาร คือ สิม วัดศรีคุณเมือง บ้านดอนหวาย ตำบลระเว ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอศรีเมืองใหม่ คือ ความเชื่อเรื่อง คำล่ำ วัดศรีมงคลบ้านม่วงโนน จิก บ้านโนนม่วง ตำบลวาริน ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอตาลชุม คือ ผ้าผะเหวด บ้านสำโรง ตำบล สำโรง ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอโขงเจียม คือ ชนหมากเบ็ง บ้านห้วยไผ่ ตำบลห้วยไผ่ และภูมิปัญญา ท้องถิ่นอำเภอสิรินธร คือ การแปรรูปปลา บ้านคำก้อม ตำบลผางคำ นำมาใช้เป็นแกนหลักในการ บูรณาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม หลักสูตรกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) เพื่อพัฒนาครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้รายวิชา พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียนในฐานะผู้อนุรักษ์ สืบทอดและ สร้างสรรค์ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพิสิฐ วิสิฐฐปณโณ และคณะ (2563) พบว่า การออกแบบสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวัดวาอารามของชาวอีสานนั้น มีความโดดเด่นประหนึ่งศูนย์กลางแห่งจักรวาลซึ่งเป็นที่สถิตของเทพเจ้า สถาปัตยกรรมสิมอีสานให้ความสำคัญตามสัญลักษณ์ของจักรวาลคติ ตามการรับรู้ในเชิงสัญลักษณ์ของชาวอีสานในอดีต ส่วนที่มีลักษณะร่วม คือ การวางตำแหน่งสิมอีสาน เป็นศูนย์กลางของวัดเสมือนดังเขาพระสุเมรุเป็น ศูนย์กลางจักรวาล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์วิวัฒน์ (2554) พบว่า คณะอีสานเป็น กฎกติกาหรือข้อห้ามทางสังคมที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมในการอยู่ร่วมกันใน สังคมของชาวอีสานที่มีมาตั้งแต่โบราณซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาที่แยบยล โดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการ บัญญัติข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัย ของคิต วรณดี (2557) พบว่า ชนหมากเบ็งเป็นเครื่องมือที่คอยสั่งสอน เตือนสติให้คนคิดดี ทำดีและ มีความสามัคคี โดยผ่านการปลูกฝังจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมและมีความเชื่อความศรัทธาอัน บริสุทธิ์ด้วยความหมายของการประดิษฐ์เครื่องสักการะและถือเป็นแบบอย่างการรักษาภูมิปัญญา ท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน สอดคล้องกับงานวิจัยของนงนุช ภูมาลี (2558) พบว่า งาน จิตรกรรมอีสานพื้นถิ่นอีสานกลางจึงเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์สอดคล้องอันเป็นที่มารากฐานดั้งเดิม ของคนพื้นถิ่นในพื้นที่อีสานตอนกลางที่นำมาสู่วัฒนธรรมและมีผลต่อรูปแบบการเขียนผ้าผะเหวด การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษามีลักษณะผสมผสานระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยาการเรียนรู้ ประกอบด้วย ครูผู้สอน หลักสูตรและสังคม และมีเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสมดุล ซึ่งการบูรณาการจะตอบสนองความต้องการ ความแตกต่างและบริบทของสังคม โดยการจัดการ เรียนรู้ตามหลักสูตรในระดับชั้นเรียนเป็นการบูรณาการภายในวิชาเดียวกันเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิต จริงในบริบทที่มีความหมายและเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาตนเองและสังคม สอดคล้องกับแนวทาง การบูรณาการของกระทรวงศึกษาธิการในการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยง เนื้อหาความรู้ ทักษะ กระบวนการหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้เข้ากับ สถานการณ์ทางสังคม การเชื่อมโยงหรือนำเข้าแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา มีการจัดสถานที่เพื่อใช้เป็นแหล่งรวบรวมหรือจัดแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายนอกสถานศึกษา การสร้างความร่วมมือในการจัดการศึกษาาร่วมกันของภูมิปัญญาท้องถิ่นภายนอก

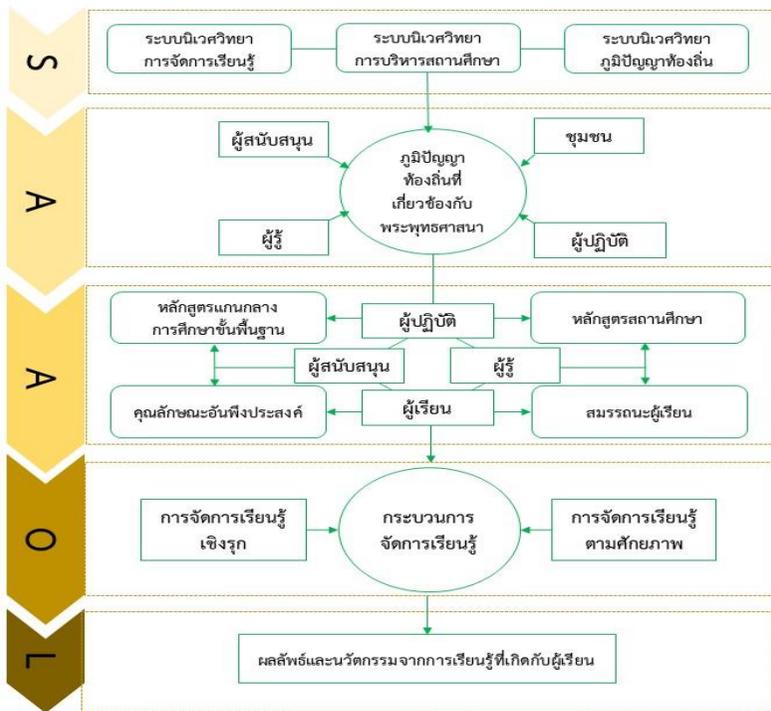
สอดคล้องกับงานวิจัยของธมตญา นาเมืองรักษ์ (2560) พบว่า การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนมีการวางแผนร่วมกับครูในกลุ่มสาระและวางแผนร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสายฝน แสนใจพรหม (2564) พบว่า บริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละแห่งไม่เหมือนกันดังนั้นต้องมีการศึกษา รวบรวมเป็นระบบสารสนเทศเพื่อเป็นสื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ของครู

2. นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น SAAOL ออกแบบ สร้างและพัฒนาด้วยกระบวนการสร้างนวัตกรรม 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุปัญหา 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การสร้างและพัฒนา 4) การทดลองใช้ 5) การประเมินผล 6) การเผยแพร่ขยายผล โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรม SAAOL เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเปลี่ยนบทบาทผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้อำนวยการสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ ให้เกิดการสร้างความรู้ที่มีความหมายและนำไปสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรมในฐานะนวัตกรรมได้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรมและตอบสนองต่อสภาพบริบทการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีข้อจำกัดบางประการด้านบุคลากรและด้านงบประมาณเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน จากการใช้นวัตกรรมในสถานการณ์จริง พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา บทบาทของผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้อำนวยการสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ เปลี่ยนแปลงไปโดยเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม สะท้อนผลความรู้และเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติอย่างมีความหมาย จำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย ผู้เรียนและครูผู้สอน อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ SAAOL ทุกขั้นตอนโดยในแต่ละขั้นตอนจะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการสืบค้นและแสวงหาความรู้ กลุ่มผู้สนับสนุน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือศึกษานิเทศก์และผู้นำชุมชน สร้างความร่วมมือและนำเข้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน โดยผลลัพธ์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรม SAAOL คือ ผลงานสร้างสรรค์ของผู้เรียนที่มีความหมาย คุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่มีคุณค่าและความหมายต่อผู้เรียน ระดับมากที่สุด 4.62 สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีจันทร์ กันทะวัง (2557) พบว่า การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ ในชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน เน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและจัดประสบการณ์ภาคสนามให้แก่ผู้เรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุขสร้างสรรค์ความคิดและประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า

สอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และมีความผูกพันกับท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น SAAOL ที่ตอบสนองต่อสภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านอัตราค่าจ้างครูผู้สอนและครูผู้สอนเฉพาะสาขาวิชา รวมทั้งการนำเข้าภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลเชิงประจักษ์จากการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนนำผลลัพธ์การเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนเชิงนวัตกรรมที่จะส่งผลให้เกิดความตระหนักในการเรียนรู้และความยั่งยืนในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันหลักของชาติ และครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิชาพระพุทธศาสนา สามารถนำนวัตกรรมการเรียนรู้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น SAAOL ไปใช้ในมิติสังคมและบริบทพื้นที่ที่มีความแตกต่างและหลากหลายของการจัดการศึกษาได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พัฒนาครูผู้สอนด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับมิติทางสังคมโดยใช้พื้นที่เป็นฐานตอบสนองความหลากหลายและรองรับการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษานำไปใช้ในการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. ติดตามและประเมินผลครูผู้สอนด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่ตอบสนองต่อสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านครูผู้สอนเฉพาะสาขาวิชาและอัตรากำลังที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีกระบวนการออกแบบ พัฒนา หลักสูตรระดับเขตพื้นที่และหลักสูตรระดับสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนโดยกำหนดในแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ระดับสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

คิด วรณดี. (2557). ความเชื่อเรื่องชั้นหมากเบ็งในวัฒนธรรมชาวอีสาน. (รายงานการวิจัย).

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตหนองคาย.

ดำริ บุญชู. (2548). การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา. *วารสารวิชาการ*, 8(1), 27-32.

ธมตญา นามเมืองรักษ์. (2560). *แนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนท่าคันโทวิทยาการอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- นงนุช ภู่มาลี. (2558). *จิตรกรรมฝาผนังสกุลช่างพื้นบ้านในเขตอีสานกลาง*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระครูสังฆรักษ์วิวัฒน์. (2554). *วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำอีสาน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพิสิฐ วิสิฐรูปญโญ และคณะ. (2563). แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสถาปัตยกรรมของลุ่มอีสาน. *Journal of Buddhist Education and Research*, 6(2), 15-26.
- ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 8(1), 48-66.
- สายฝน แสนใจพรม. (2564). การพัฒนาความสามารถด้านการวิจัยของครูที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 22(1), 133-148.